

Milan ŠIMUNOVIĆ

EVANGELIZACIJSKO-KATEHETSKO DJELOVANJE U SLUŽBI INTEGRALNOG PROMAKNUĆA ČOVJEKA

Dijakonalno poslanje Crkve

Na kraju ovogodišnje Katehetske ljetne škole, koja je imala okvirnu temu ODGOJ U VJERI I DIJAKONIJA, nije lako dati jednu sintezu zbog više teškoća. Osjetili smo naime svu problematičnost pristupa ovoj tematici, jer se po prvi puta ona obrađuje na ovakvim Školama. Premda na praktičnom planu već podosta činimo u pravcu dijakonije, ipak treba reći da nemamo dovoljno teoretskih osvjetljenja za katehetsko područje, pa je razumljivo da se osjetilo određeno nesnalaženje u postavljanju konkretnog cilja. Ipak smo uvjereni da je načinjen prvi i na svoj način hrabar korak u senzibiliziranju za ovaj važan zadatak Crkve, a u okviru katehetskog djelovanja.

Kao prvo valja reći da je poslanje Crkve u biti dijakonalno. To znači da je dijakonija—služenje u srcu poslanja Crkve. To se temelji na Evanđelju, a prva je kršćanska zajednica to djelotvorno pokazala. Dijakonija se naime temelji na kristologiji. Krist je sluga (diakonos), a za njim apostoli i svi njegovi učenici. Iz toga slijedi da sve funkcije u crkvenoj zajednici treba shvatiti kao služenje, to jest da se sve službe odvijaju na služiteljski način. Konkretnije rečeno, sav je pastoral usmjeren na čovjeka, pa se definira kao „spasensko služenje braći”. Dakako da u okviru tog služenja posebno mjesto zauzima karitas, kao pomoć ugroženom čovjeku, ali dijakoniju treba shvaćati u širem smislu. To je važno imati na pameti da ne bismo sve svodili samo na karitativno djelovanje Crkve, koje dakako zauzima veoma važno mjesto.

Usljed novih kulturalnih uvjetovanosti, te suvremenog razvoja svijeta, Crkva je pozvana da premisli svoj zadatak služenja tom svijetu i svjedočenja ljubavi. To je prisutno osobito na II. vaticanskom saboru (osobito u 'Gaudium et spes') i u socijalnoj nauci Crkve. Naglašena je nova dimenzija vršenja dijakonije. U prvom redu treba reći da postoji veoma uska veza između evangelizacije i integralne promocije čovjeka. Ova spada u bit poslanja Crkve. Ako je cilj crkvenog djelovanja služenje Božjem nacrtu kraljevstva, onda u taj zadatak spada cjeloviti razvitak čovjeka. Zato treba reći da je cjelokupni rad Crkve „posluživanje čovjeka”. A to Crkva čini kada naviješta Mesiju, prenosi ljudima vijest o njegovoj osobi i djelu, da bi se ispunili njegovim blagoslovom. Taj rad otvara put za ozdravljenje i ostvarenje čovjštva, njegove promocije u znaku eshatološke nade.

Crkva, radeći za čovjeka u punom smislu riječi, ne izlazi na neki „tuđi teren” iz takozvanih „okvira” koje joj je netko postavio. Uza sve to što je istina da je njezino poslanje religioznog reda, a ne političkog, ekonomskog ili socijalnog, Crkva – prema riječima pape Pavla VI (u 'Evangelii nuntiandi' br. 34) – ne prihvaća da joj se omeđi vlastito poslanje samo na religiozno područje, to jest da se ne interesira za zemaljske probleme čovjeka. Ovdje treba reći da je nesporazum u tome što se shvaća pod „religioznim”. Sve naime što čovjeku pomaže da postane boljim čovjekom, da ga se potpunije usreći, u našem slučaju prema Kristovu prijedlogu, sve to spada u religiozno djelovanje, djelovanje „iz pobuda vjere”. Evanđelju je strana svaka dihotomija, svaka podjela čovjeka na neke sfere.

Crkva je danas više shvatila da je njezino služenje (dijakonija) ne samo unutar-crkveni zadatak, to jest upućen samo članovima Crkve, već služenje svijetu, služnje svakom čovjeku, posebno onom potrebnijem, kojega treba poštivati u njegovom dostojanstvu osobe. Zato se treba prisjetiti naglašavanja konstitucije 'Gaudium et spes' o služiteljskom karakteru djelovanja kršćanske zajednice prema svem čovječanstvu.

U našem slučaju, u našoj situaciji, treba pogotovo naglasiti da crkveno služenje mora poštivati autonomiju vremenitog i mnogostrukost drugih oblika služenja na društvenom planu. Potreban je odgoj za dijalog, za suradnju u svemu što se dobro promiče, bez obzira tko je pokretač, jer su mnoge vrednote svima zajedničke. Tako će i određeni svjetonazori i teorije (ideologije) biti poučeni, a na neki način i primorani da shvate vrijednost pluralizma i mnogostrukosti pristupa za zajedničku stvar, bolje reći za čovjeka. To znači da se kršćanska zajednica ne može zatvarati u geto, već biti otvorena svima. Mislim da na taj način današnja Crkva sve više dobiva na ugledu i autoritetu.

Jasno je da crkveno služenje ima svoju specifičnost, posebni duh i motivaciju, makar mu se to nekada i ne priznalo. Ono se temelji na Kristovim idealima i kao takvo ima i kritičko-proročku službu u okviru određene povijesne prakse, slijedeći princip pastoralne teologije: da afirmira sve što je dobro, da negira ono što čovjeka nije dostojno, a osobito da predlaže perspektivnije za promociju čovjeka, i preko granica materijalnog i vremenitog. U tom smislu osjeća se i potreba pomaka naglasaka na evangelizaciju u vidu čovjekova cjelovitog promaknuća, a ne samo zadržavanje na sakramentalnoj i moralnoj praksi koja bi, makar i nesvjesno, apstrahirala od čovjeka kao višedimenzionalnog bića.

Zadatak kateheze

Postavlja se temeljno pitanje: kakav je danas „iskorak Crkve” u osjetljivosti za čovjeka, za njegov razvoj u punom smislu riječi? Da li je i kateheza odgovorna ako se to dovoljno ne događa? Ovdje bih želio upozoriti na postavku iz dokumenta naših biskupa „Radosno naviještanje Evanđelja i odgoj u vjeri”, to jest da svaki istinski odgoj ide za tim da pridonese razvijanju čovjeka u svestranu, slobodnu i stvaralačku ličnost, sposobnu za uspostavljanje istinskih odnosa sa sobom, s drugima, s Bogom i sa svime što postoji (usp. br. 47). To znači da cjeloviti odgoj teži svestranom i skladnom razvijanju čovjeka u svim njegovim dimenzijama, a čemu smjeraju novi

katehetski pokušaji i priručnici. U ovom svjetlu lakše ćemo uočiti opasnost koja dolazi od „kratkog i suhog” vjeronauka samo da se nešto svrši i „obavi”.

Treba reći da antropološki zaokret u katehezi ima u biti cilj da ih, počinjući od ljudskih problema, ima stalno pred očima, to jest da oni spadaju u sadržaj kateheze koji ona mora osvjetljavati, tumačiti i voditi prema odgovorima koje pruža određene dualizme, osobito onaj temeljni između duhovnog i vremenitog, a koji su povod da se u Crkvi previše razgraničuju neki prostori na duhovne i tjelesne, na sveto i profano, na hijerarhiju i laikat, pa nije čudo što nas se često shvaća da smo „od sakristije”. Zahvaljujući II. vatikanskom saboru u Crkvi je učinjen spasonosni zaokret, u mentalitetu i djelovanju. To je poziv na obnavljanje antropoloških pretpostavki zalaganja Crkve, da se pokaže nerazdvoјivost Evanđelje. S tim u vezi treba također naglasiti da je u katehezi nužno nadvladati ljubavi prema Bogu od one prema bližnjemu, slijedeći poruku tajne Utjelovljenja i Kristova postupanja, gdje je jedinstvo u punini.

Nadalje, zadatak je kateheze da se više orijentira prema spomenutoj pastoralnoj opciji, to jest evangeliziranju koje promiče cjelovitog čovjeka. S tim u vezi ona mora posvetiti više pažnje socijalnoj nauci Crkve koja budi novu svijest: odgovornost za svijet, za čovjeka, za solidarnost, borbu za pravdu i mir, drugačije ljudske odnose, što uključuje i promjenu nepravednih struktura, a osobito zalaganje za dostojanstvo ljudske osobe. To znači da se kateheza utjelovljuje u povijesnu stvarnost, preuzimajući sve tjeskobe i nade današnjega čovjeka, ukazujući mu na mogućnost punog oslobođenja koje Krist pruža.

Zadatak je kateheze da uvodi u crkvenu dijakoniju na svim razinama gdje je čovjek u pitanju, gdje nema smisla, gdje je ugrožen, gdje se život nije razvio, gdje je zamračena budućnost. Kateheza mora motivirati vjeroučenike da rade za promociju čovjeka, to jest uvoditi u djelovanje, u činjenje iz vjere, ali pritom pružajući motivacije, budeći karizme. Kada je riječ o „kršćanskoj motivaciji”, onda treba reći da se ona u biti sastoji u tome da nastupimo u Kristovo ime, ali kao on (raditi, ljubiti, prosuđivati, nadati se), ali uz uvjet da on u nama živi, preobraziti se, izmijeniti se i tako onda postupati.

Zašto naš vjeronauk to ne čini. To je jedno od temeljnih pitanja koje je postavila ova Škola. Nismo dali kompletan odgovor. Smatram da još nije dovoljno jasno da je kateheza odgoj za cjelovitog čovjeka, a ne samo zadržavanje u sferi duhovnoga (molitva, misa—pričest, sakramenti uopće). Kateheza još ne pokreće u pravoj mjeri na činjenje, na stvaranje „novog i drugačijeg svijeta”, novih odnosa.

Otud goruća potreba stvaranja takvih kršćanskih zajednica koje će kroz dijakoniju potvrđivati svoju zrelost. Vjeroučenik bi trebao slavljenjem sakramenata ulaziti u zajednicu koja već „nešto čini”, koja se spontano organizira u svim pravcima služenja čovjeku. Otud važnost odgoja svijesti cijele zajednice, a ne samo grupe delegiranih, za djelo služenja u širem i užem smislu, osobito: posluživanje Riječi Božje i posluživanje braći u svim ugroženostima.

Ako je rečeno da naše zajednice nisu organizirane kao zajednice osoba, već kao neka 'servisna služba', što može zvučati kao pre naglašeno, onda je teško da će se krizmanik uključiti u nešto takvo. On nema što raditi. Potrebno je stvarati tzv. aktivne jezgre koje će privlačiti. A kada je riječ o mladima potrebna je grupa kao mje-

sto življenja radosti, angažmana, za korigiranje, za radost u svakodnevnom životu. Jer čovjek je sam nemoćan. Stihija života prije ili kasnije će ga pograbiti i odvesti u drugim smjerovima.

Ako od liturgije izvire sva daljnja djelatnost (jer ona je izvor i središte svega djelovanja Crkve), onda kateheza mora učiniti sve da se ne dogodi tzv. „spiritualizacija vjere”, to jest kada se duh molitve ne pretvara u djela ljubavi. Ako se ostaje u uhodanosti, u nekom automatizmu, to ne može motivirati mladoga čovjeka. Euharistija mora razvijati širinu srca za potrebe ljudi. Otud i potreba da se na vjeronauk djeca odgajaju za neke pothvate: posjeti bolesnima, razne akcije za dobro sviju, osobito starijih i rubnih i dr. Ipak ovdje treba naglasiti temeljnu misao, to jest da služiti Bogu (a što je zadatak liturgije), slaviti ga, znači zapravo dati mu se na službu, na raspolaganje, za njegovu zamisao. Božja je zamisao „spasenje čovjeka”, njegov cjeloviti razvitak.

Kateheza uvodi u različite oblike života: zajedništvo, odgovornost za druge, osobito za ugrožene, hendikepirane, jednom riječju za one koji su potrebni naše pomoći u širem i užem smislu riječi. Otud i razvijanje svijesti da su kršćani pozvani na izgradnju boljega svijeta. Jednom riječju zadatak je kateheze da u vjeroučenicima odgaja osjetljivost za čovjeka. Zašto kategorije mišljenja naših mladih nisu okrenute prema „socijalnom”. Pitanje je na koje treba što prije naći odgovor. Očito da i kateheza ima tu svoju odgovornost. A „socijalno” ne znači samo materijalno pomaganje, već sve što je u vidu poticaja na štrpljivost, zauzetost, volja za život, borba protiv bijega i klonulosti, te osjećaja bezizlaznosti, osobito kada je riječ o mladima. Danas je osobito aktualno preventivno intervenirati, a to znači stimuliranjem stavova i vrijednosnih sustava: opredjeljenje za život, za napredak, za nezaroobljena čovjeka. Kateheza mora pomoći mladima da u moru devijantnih pojava znaju zauzeti kritički stav, da se u njima razvijaju unutarnje snage, da se stvaraju pozitivni ambijenti (otud i važnost naših župnih domova kao prostora za okupljanje sviju, osobito mladih).

Kateheza neće izvršiti zadatak ako ne stimulira djelotvoran odnos prema patnji. U prvom redu da ukazuje na ispravna saznanja. Ako je točna analiza izrečena na ovoj Školi, a radi se o našim barem nekim evangelizacijsko-katehetskim materijalima, da kada govore o patnji dovode je isključivo u vezu s ljudskom krivnjom, onda treba reći da se ipak ne vodi dovoljno računa o suvremenoj egzistencijalnoj i Crkvenom učiteljstvu (usp. npr. encikliku Ivana Pavla II, „*Salvifici doloris*”). Potrebno je da se dogode pomaci, ispravci, poštujući temeljni pastoralni princip „vjernosti Bogu i čovjeku”.

Važnost djelotvornog odnosa prema patnji u svim njezinim oblicima postaje tim aktualnija što se mnogo toga od djece naprosto skriva, tako da se ne privikavaju na ono što život neminovno donosi, a pogotovo da ne vide kako je nekome teško (sve u namjeri da djecu ne ’uznemiruje’). Tako se odgajaju djeca koja neće biti spremna suočavati se sa svojom patnjom i patnjom drugih. Potrebno je od malena, na način primjeren svakoj dobi, dati više prostora djelima milosrđa, prerečenim današnjim rječnikom, gdje se vodi računa o novoj situaciji, izazovima i potrebama (kao što je učinio dr. Bernardin Škunca).

Ona nas uče angažiranom odnosu prema čovjekovim potrebama, osobito prema duhovnoj i tjelesnoj patnji koja svoje tumačenje nazrijeva u Kristovu prijedlo-

gu, u pashalnom misteriju, kao umiranje i prijelaz, s konačnim osmišljenjem u eshatonu.

Jednom riječju, ako malo više shvatimo da je cjelokupan naš rad služenje konkretnom čovjeku, svijetu, u svim vidovima, i ako to malo bolje poradimo i kroz katehezu, onda postoji mogućnost da u nama poraste i određeni ponos, to jest da smo – bez obzira koliko nam to tko priznao ili ne priznao – graditelji novoga i boljega svijeta, u službi jedine prave i sveobuhvatne vizije Božje o čovjeku, u Kristu Isusu. To je i jamstvo da ćemo biti daleko radosniji u svom katehetskom poslanju.